

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТА СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВІ СКЛАДОВІ ПРОГРАМИ ТРЕНІНГУ НАРАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Чепелєва Н.В., Рудницька С.Ю., Гуцол К.В. Теоретико-методичні основи та структурно-змістові складові програми тренінгу нарративної компетентності особистості.

Анотація. У статті представлено розробку структурно-функціональної моделі нарративної компетентності, на підставі якої створено програму тренінгу нарративної компетентності особистості в контексті розвитку її здатності до самопроектування.

У контексті проблеми самопроектування нарративна компетентність розглядається як здатність особистості виокремлювати та інтерпретувати нарративні висловлювання Іншого та вибудовувати на цій основі власні нарративні конструкти. Згідно запропонованим критеріям у структурі нарративної компетентності виокремлено передсмысловий, смысловий та метасмысловий рівні, що співвідносяться з основними вимірами дискурсивного самопроектування особистості.

Запропонований тренінг нарративної компетентності розроблено на методологічних засадах постнекласичної психології, відповідно до яких особистість розглядається як автор самої себе, що має потенціал саморегуляції та саморозвитку. Програма тренінгу передбачає поступове ускладнення завдань від вправ на виділення окремих текстових елементів та певних ситуацій, що експлікуються в текстових висловленнях, до завдань на управління особистістю власною нарративною активністю: рефлексію підстав власних інтерпретаційних процесів, прогноз ефектів від знайомства з певними нарративами, аналіз труднощів, що виникають при розумінні текстів, організацію продуктивної діалогічної комунікації учасників тренінгової групи. Програма містить два окремих модулі для осіб, що мають передсмысловий та смысловий рівні сформованості нарративної компетентності.

Ключові слова: особистість, нарратив, нарративна

компетентність, рівні сформованості наративної компетентності, тренінг наративної компетентності.

Chepeleva N.V., Rudnytska S.Y., Hutsol K. V. Theoretical and methodological principles and structural-semantic components of training program of narrative competence of personality.

Abstract. *The article presents elaboration of a structural-functional model of narrative competence, which was a basis for training program of narrative competence of personality in the context of development of its ability to self-design.*

In the context of the issue of self-designing of personality narrative competence is explained as an ability of a personality to distinguish and interpret narrative statements of the Other, i.e. to identify narratives in sociocultural texts (to see narrative behind a text) and build up therefore one's own narrative constructs. According to the proposed criteria pre-semantic, semantic and meta-semantic levels, which correlate with main dimensions of discursive self-designing of personality are distinguished in the structure of narrative competence.

The proposed training of narrative competence was worked out based on methodological principles of post-non-classical psychology, according to which a personality is considered as an author of oneself, who has a potential for self-regulation and self-development. Based on the proposed model the author elaborated the program of training of narrative competence of personality, which considers gradual complication of tasks from exercises on allocation of some text elements and certain situations, which are explained in text statements, to exercises on personality's management of one's own narrative activity: reflection on the causes of own interpretive processes, forecast of effects from acquaintance with certain narratives, analysis of difficulties, which arise while comprehending the texts, organization of productive dialogic communication of participants of training group. The program contains two separate modules for persons with pre-semantic and semantic formation's levels of narrative competence.

Key words: *personality, narrative, narrative competence, levels of formation of narrative competence, training of narrative competence.*

Актуальність теми дослідження. Лінгвістичний поворот, що відбувся всередині ХХ ст., призвів до переосмислення таких концептів, як «мова», «текст», «дискурс», «наратив» та розширення сфери їхнього застосування.

У межах психолого-герменевтичного підходу саме ці концепти розглядаються як універсальні виразники і транслятори процесу самопроектування особистості. У 80-х роках минулого століття ключові ідеї лінгвістичного повороту були підсилені тенденцією універсалізації наративу, яка в соціогуманітарних науках здобула назву наративного повороту (Й. Брокмайєр [15], К. Мюррей [18], Р. Харре [16], Т. Сарбін [19] тощо).

У позначених парадигмальних координатах наратив тлумачать як засіб саморозуміння («історія для Себе») та самопрезентації («історія для Іншого»), за допомогою якого людина усвідомлює себе, свій досвід, відтворює минуле, презентує певну особистісну позицію, проектує себе та власне майбутнє (Д. МакАдамс [17], О.Є. Сапогова [7], Ю.Б. Турушева [8], Г. Уайт [20], Дж. Фрідман [10] тощо).

Через принципове ускладнення комунікативних процесів у сучасному інформаційному суспільстві проблема наративної компетентності особистості та шляхів її розвитку набуває все більшої актуальності та потребує нагального розв'язання в різних сферах життєдіяльності людини.

Наративна компетентність передбачає сформованість у особистості здатності виокремлювати та інтерпретувати наративні висловлювання Іншого, тобто, виявляти наративи в соціокультурних текстах (за текстом бачити наратив) та вибудовувати на цій основі власні наративні конструкти. Концептуальні основи її дослідження становлять положення наративної психології, що звертаються до витоків комунікативно-діалогічного підходу в психології.

Проте, незважаючи на актуальність і соціальну значимість зазначеної проблеми, у вітчизняній та зарубіжній науці існують лише нечисельні приклади досліджень наративної компетентності: проблем її формування в межах лінгвістичних досліджень (О.О. Дмитрієва [2], Є.С. Михайлова [6]); особливостей її розвитку в лікарів (Л.В. Засєкіна [3], Т.В. Мещерякова [5]); специфіки розвитку наративної компетентності в контексті навчання іншомовній комунікації (В.П. Федорова [9], І.І. Халєєва [11]); категоризації наративної компетентності в психології (Н.В. Чепелева [12]); її значення для роботи практичного психолога (Т.Г. Здоровець [3]).

Поза увагою психологів залишаються проблема розробки методичного інструментарію її розвитку, що стає перешкодою для конструювання наративних практик і технологій самопроектування як в особистісній, так і в професійній сфері життя людини.

Мета статті – визначити теоретико-методичні засади та розробити змістову структуру програми тренінгу наративної компетентності особистості, що сприятиме розвитку її здатності до самопроєктування.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Теоретичну основу запропонованої нами програми тренінгу становить модель наративної компетентності, що передбачає три рівні її сформованості в особистості:

- передсмисловий;
- смисловий;
- метасмисловий [1].

До критеріальних ознак сформованості наративної компетентності особистості на передсмисловому рівні віднесено такі вміння: виділяти окремі текстові елементи, складові частини тексту наративу, виокремлювати певні ситуації, що експлікуються в текстових висловленнях, уміння стисло переказувати зміст тексту наративу, складати розгорнутий його план, ставити запитання за змістом тексту.

Серед критеріальних ознак сформованості наративної компетентності особистості на смисловому рівні виокремлено такі вміння: визначати в тексті наративу його тему (предмет, сутність), формулювати основну думку (ідею), виділяти проблему, до розв'язання якої прагне автор, прогнозувати власні припущення щодо подальшого розвитку змісту тексту наративу, ставити питання до автора (питання-здивування, питання-роздуми, питання-заперечення тощо).

До критеріальних ознак сформованості наративної компетентності особистості на метасмисловому рівні віднесено такі вміння індивіда: припускати, що саме спонукало автора до створення певного наративу, та вміння йому відповідати, виходячи з цього припущення, рефлексувати підстави власних інтерпретаційних процесів, прогнозувати ефект (наслідки) від знайомства з певним наративом, аналізувати труднощі, що виникають при розумінні тексту [1].

Визначені рівні розвитку наративної компетентності співвідносяться зі значенневим та смисловим рівнями розуміння тексту та основними вимірами дискурсивного самопроєктування особистості: «плагіатором», «читачем» та «автором» [13; 14].

У процесі розвитку здатності до самопроєктування особистість поступово ускладнює власні способи текстової об'єктивації життєвого досвіду. Розвиток наративної компетентності особистості відбувається

поступово: від опанування процесу створення висловлювань на рівні «плагіатора», до умінь породження твору власного життя на рівні «автора».

1. Так, у «плагіатора» нарративна компетентність особистості сформована на передсмысловому рівні, адже людина не намагається визначати смислову структуру тексту автонаративу, а обмежується сприйманням лише зовнішньої, поверхневої структури нарративного повідомлення.

Розуміння текстової інформації на цьому рівні є значеннєвим – відтворенням смислу, що мав на увазі його автор. Основним механізмом цього процесу є інформаційний діалог [12].

Стратегії розвитку нарративної компетентності особистості на передсмысловому рівні її сформованості є когнітивними стратегіями конструювання нарративів: структурування і переструктурування текстової інформації, її стиснення і семантичне зважування тощо.

2. На рівні «читача» особистість уже здатна продуктивно нарративізувати життєвий досвід. У контексті психолого-герменевтичного підходу нарративізація розглядається як технологія, що забезпечує перетворення зовнішніх подій людини на її особистісний досвід.

Здатність особистості породжувати нарративи передбачає сформованість у неї вмінь :

- конструювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями;
- конструювати просторово-часові відношення між подіями;
- визначати способи детермінації (зовнішній або внутрішній)

подій.

Отже, на рівні «читача» тип розуміння текстової інформації можна схарактеризувати як смисловий. Основним способом розуміння постає інтерпретація як відкриття в повідомленні смислу, який не мав на увазі його автор.

Стратегії розвитку нарративної компетентності особистості на смисловому рівні її сформованості є когнітивними та метакогнітивними стратегіями конструювання нарративів: переосмислення, трансформація змісту вихідного тексту в іншу знаково-смислову систему.

Для переходу на факультативний рівень «автора» особистість має опанувати технологію смислового діалогу, у процесі якого відбувається створення автонаративів [13; 14].

На цьому рівні відбувається ціннісно-смислова інтеграція досвіду особистості:

- самоприйняття множинних ракурсів власної ідентичності;
- встановлення смислових відношень між окремими частинами досвіду особистості;

- конструювання власної системи особистісних смислів, що забезпечує смислову регуляцію само- та життєздійснень.

На цьому рівні особистість здатна створювати цілісний динамічний твір власного життя, здійснювати усвідомлене управління власною наративною активністю, що передбачає володіння здатностями:

- прогнозувати ефект від знайомства з певним наративом, аналізувати труднощі, що виникають при розумінні тексту;

- рефлексувати власні інтерпретаційні процеси та їхні підстави, припускати, що саме спонукало автора до створення певного наративу та вміння йому відповідати, виходячи з цього припущення;

- встановлювати смислові зв'язки між автонаративами;
- вибудовувати систему особистісних смислів, що забезпечує смислову регуляцію наративної активності особистості, формування позиції авторства власного життєвого твору особистості.

Отже, на рівні «автора» тип розуміння особистістю текстової інформації можна схарактеризувати як смисловий. Основним способом розуміння постає тлумачення як розгорнута рефлексія не тільки сприйнятого повідомлення, але й власних інтерпретаційних процесів та роз'яснення їх Іншому [13; 14].

Стратегіями розвитку наративної компетентності особистості на вищому рівні її сформованості постають когнітивні та метакогнітивні стратегії конструювання корпусу автонаративів особистості та породження твору як провідного автонаративу її життя:

- рефлексія можливостей «Я» та Іншого в діалогічних відношеннях з Іншими;

- формування позиції співавторства з Іншим;

- реалізація потенціалу життєвого твору як форми втілення самоздійснень особистості.

Вищезазначене знаходить своє узагальнення в Таблиці 1.

Проте важливо зауважити, що власна смислова система особистості може вибудовуватися лише на вищому рівні самопроектування особистості – на рівні «автора», який у цьому контексті носить факультативний характер [13; 14].

Запропонований тренінг наративної компетентності особистості містить два окремих модуля завдань для індивідів, що мають передсмысловий та смысловий рівні її сформованості. Програмою передбачається як проходження одного з модулів для індивідів з відповідним рівнем наративної компетентності, так і двох модулів послідовно.

Мета тренінгу як системи комплексних розвивальних впливів полягає в підвищенні рівня сформованості наративної компетентності особистості в цілому: засвоєнні учасниками тренінгової групи системи понять і уявлень щодо наративної компетентності як складової комунікативної компетентності особистості, набутті наративних умінь та навичок, досвіду пошуку ефективних шляхів розв'язання певних власних особистих проблем в діалозі, опануванні дискурсивних технологій самопроекування.

Програма тренінгу передбачає розширення та ускладнення завдань, поступовий перехід від вправ на виділення окремих текстових елементів та певних ситуацій, що експлікуються в текстових висловленнях, постановки запитань за змістом тексту до завдань на управління особистістю власною наративною активністю: рефлексію підстав власних інтерпретаційних процесів, прогноз ефектів (наслідків) від знайомства з певними наративами, аналіз труднощів, що виникають при розумінні текстів, організацію продуктивної діалогічної комунікації учасників тренінгової групи тощо.

Таблиця 1. Структурно-функціональна модель наративної компетентності особистості в контексті розвитку її здатності до самопроекування.

Рівні та технології дискурсивного самопроекування особистості	Рівні розуміння текстової інформації	Способи розуміння текстової інформації	Рівні наративно-ї компетентності і особистості	Критерії визначення сформованості наративної компетентності особистості	Стратегії розвитку наративної компетентності і особистості

«Плагіатор» Створення висловлювання	Значеннєвий	Значеннєве розуміння як відтворення смислу, що мав на увазі його автор.	Передсмисловий	<i>Уміння:</i> - виділяти окремі текстові елементи, складові частини тексту наративу; - виокремлювати певні ситуації, що експлікуються в текстових висловленнях; - стисло переказувати зміст тексту; - складати розгорнутий план тексту наративу; - ставити запитання за змістом тексту.	Когнітивні стратегії конструювання наративів (структурування і переструктурування текстової інформації, її стиснення і семантичне зважування тощо).
«Читач» Наративізація	Смисловий	Інтерпретація як відкриття в повідомленні смислу, відсутнього у вихідному тексті.	Смисловий	<i>Уміння:</i> - визначати в тексті наративу його тему (предмет, сутність); - формулювати основну думку (ідею); - виділяти проблему, до розв'язання якої прагне автор; - висувати власні припущення щодо подальшого розвитку змісту тексту наративу; - ставити питання до автора (питання-здивування, питання-роздуми, питання-заперечення тощо).	Когнітивні та метакогнітивні стратегії конструювання наративів (переосмислення, трансформація змісту вихідного тексту в іншу знаково-смислову систему).

«Автор» Породження твору	Смисловий	Тлумачення як розгорнута рефлексія не тільки сприйнятого повідомлення, але й власних інтерпретаційних процесів та роз'яснення їх Іншому.	Метасмисловий	<i>Уміння:</i> - припускати, що саме спонукало автора до створення певного наративу, та вміння йому відповідати, виходячи з цього припущення; - рефлексувати підстави власних інтерпретаційних процесів; - прогнозувати ефект (наслідки) від знайомства з певним наративом; - аналізувати труднощі, що виникають при розумінні тексту.	Когнітивні та метакогнітивні стратегії конструювання корпусу автонаративів та породження твору як провідного автонаративу життя (рефлексія можливостей «Я» та Іншого в діалогічних відношеннях з Іншими, формування позиції співавторства з Іншим, реалізація потенціалу життєвого твору як форми втілення самопокладань та самоздійснень).

Завдання тренінгу

1. Створити умови для організації діалогічної комунікації учасників тренінгу, спрямованої на розвиток наративної компетентності особистості.

2. Поширити та поглибити знання учасників тренінгової групи щодо змісту наративної компетентності особистості.

3. Застосувати систему комплексних розвивальних впливів на учасників тренінгової групи щодо підвищення в них рівня сформованості наративної компетентності, що сприятиме розвитку їхньої здатності до самопроекування.

Структурно програма кожного з них складається з вступної, основної та заключної (підсумкової) частин. Для модулів визначено цілі, завдання та основні методи, спрямовані на їхнє розв'язання, часовий регламент занять. Змістове наповнення кожного модулю та послідовність завдань для опрацювання визначено з урахуванням запропонованих нами принципів створення тренінгу наративної компетентності особистості.

При розробці програми тренінгу ми вважаємо за доцільне в першому модулі приділити увагу розвитку вмінь створювати «Я-висловлювання» та на їхній основі вибудовувати власні автонаративи як засоби втілення особистого досвіду та самопроектування. Завдання другого модуля тренінгу полягає в формуванні позиції авторства власного життєвого твору особистості: інтеграції автонаративів в цілісний динамічний життєвий твір, вибудовуванні власної смислової системи, що забезпечує смислову регуляцію наративної активності особистості.

Організаційно процедура проведення тренінгу передбачає в цілому 20 занять загальною тривалістю 60 годин, по 30 годин на кожний модуль. Заняття рекомендується проводити щотижнево, тривалість кожного заняття 3 години. Необхідне обладнання для проведення тренінгових занять: простора кімната зі столом, стільцями, аркуші паперу, різнокольорові олівці, ластик, кулькові ручки, текстові матеріали, необхідні для виконання завдань.

На першому занятті – у *вступній частині* – ведучий формулює мету і завдання тренінгу, сприяє визначенню учасниками групи власних цілей та очікувань щодо результатів проходження тренінгових занять. Ведучий повідомляє учасникам основні принципи проведення тренінгу та разом приймають основні правила роботи групи.

Основна частина кожного модулю містить 8 занять, кожне з яких складається з 5 частин.

1. *Процедура привітання*, мета якого встановити якісний контакт між учасниками тренінгової групи, сприяти створенню атмосфери групової довіри та взаємоприйняття.

2. *Розминка*, мета якої:

– актуалізувати мотиваційну складову учасників групи, налаштувати їх на ефективну групову взаємодію, продуктивну регуляцію їхнього емоційного стану;

– актуалізувати зміст та результати виконання завдань попередніх занять.

Конкретні вправи для розминки підбираються ведучим тренінгу з урахуванням актуальної ситуації в групі та певних завдань, розв'язання яких передбачається на занятті.

3. *Основна частину* кожного заняття становить комплекс завдань, вправ, ігор та інших спеціальних прийомів, спрямованих на розвиток здатності особистості управляти власною наративною активністю, розвиток здатностей, що становлять складові її наративної

компетентності, організацію продуктивної діалогічної взаємодії в тренінговій групі.

Так, основна частина занять передбачала розв'язання таких завдань:

- проблематизація змісту поточного заняття;
- «ревізія» актуальних ресурсів учасників групи щодо виконання завдань поточного заняття;
- виконання завдань поточного заняття, опанування особистістю здатностями, необхідними для подальшого розвитку наративної компетентності.

Основна частина занять першого модуля містить комплекс завдань, які впродовж тренінгу поступово ускладнюються та спрямовані на розвиток здатностей особистості:

- ситуативно вербалізувати власний досвід з метою навчання створювати «Я-висловлювання»;
- тематично організувати тексти наративів на прикладі оповідальних текстів художньої літератури та певних ситуацій з життя учасників групи шляхом створення «Я-висловлювань»;
- створювати та аналізувати наративи, що передбачає завдання на:
 - встановлення причинно-наслідкових зв'язків між складовими тексту наративу;
 - встановлення просторово-часових зв'язків між складовими тексту наративу;
 - організацію продуктивної діалогічної комунікації учасників групи щодо конструювання та реконструювання автонаративів.

Вищезазначене знаходить своє узагальнення в Таблиці 2.

Як наративи для виконання тренінгових завдань рекомендуємо обирати оповідальні тексти художньої літератури, а також конкретні розповіді з життя учасників групи. Змістовно завдання до цих текстів можуть бути різноманітними та складати дві групи вправ.

Першу групу становлять вправи на розвиток здатностей аналізувати поверхневу структуру та зміст текстів автонаративів на інформаційному рівні:

- доводити структурно-сміслову цілісність тексту; визначати тему;
- формулювати основну думку;

- виокремлювати структурно-сміслові фрагменти, що співвідносяться з композицією наративу;
 - знаходити ключові слова, що передають інформаційний план тексту;
 - співвідносити фрагменти наративів між собою та з цілим текстом; визначати функціональну спрямованість наративів.
- Другу групу* становлять вправи на розвиток інтерпретаційно-продуктивних здатностей особистості:
- відтворювати наратив на основі самостійно сформульованих питань до автора;
 - визначати композиційну схему наративу;
 - відтворювати текст згідно самостійно складеного плану;
 - відтворювати текст на основі тез, таблиці, схеми;
 - виділяти проблеми, до розв'язання яких прагне автор;
 - визначати засоби зв'язку окремих складових частин наративу;
 - прогнозувати власні припущення щодо подальшого розвитку змісту тексту наративу.

Таблиця 2. Загальна характеристика завдань тренінгу наративної компетентності для індивідів з передсмісловим рівнем її сформованості

№ Заняття	Змістова спрямованість завдань	Дискурсивні технології само-проекування особистості	Складові наративної компетентності, що формуються
2	Завдання на ситуативну вербалізацію досвіду: на розвиток умінь виділяти окремі елементи текстового повідомлення, виокремлювати певні ситуації, що експлікуються у висловлюваннях, стисло переказувати зміст наративу, складати його розгорнутий план та ставити запитання за його змістом	Створення висловлювань	Уміння ситуативно організувати власний досвід
3,4	Завдання на тематичну організацію наративів на прикладі оповідальних текстів художньої літератури	Створення «Я-висловлювань», нарративізація	Уміння тематично організувати власний досвід

	та конкретних ситуацій з життя учасників групи: на розвиток умінь визначати в тексті нарративу його предмет (сутність), формулювати основну думку (ідею)		
5, 6	Завдання на аналіз конкретних подій, представлених у наративах, виділення проблеми, до розв'язання якої прагне автор; прогнозувати власні припущення щодо подальшого розвитку змісту тексту нарративу	Конструювання актуальних, ретроспективних і проспективних автонаративів	Уміння встановлювати причинно-наслідкові та просторово-часові зв'язки між складовими власного нарративу та нарративу іншого
7, 8, 9	Завдання на організацію продуктивної діалогічної комунікації учасників групи в контексті розвитку вмінь ставити питання до автора (питання-здивування, питання-роздуми, питання-заперечення тощо).	Конструювання та реконструювання автонаративів	Уміння організувати продуктивну діалогічну комунікацію в контексті конструювання та реконструювання автонаративів

Основна частина занять другого модуля містить комплекс завдань, спрямованих на розвиток здатностей особистості продуктивного тлумачення:

- рефлексувати множинність власних інтерпретаційних процесів та їхніх підстав;
- прогнозувати наслідки від знайомства з певними наративами;
- аналізувати труднощі, що виникають при розумінні тексту;
- встановлювати смислові зв'язки між окремими автонаративами, інтегрувати автонаративи в твір;
- визначати принципи смислотворення життєвого твору (рефлексію можливостей «Я» та Іншого в діалогічних відношеннях з Іншими); формування позиції співавторства з Іншим, реалізацію потенціалу життєвого твору як форми втілення особистісного та життєвого проєктів.

Загальну характеристику завдань тренінгу наративної компетентності для осіб із смисловим рівнем її сформованості наведено в Таблиці 3.

Отже, вправи основної частини кожного з восьми занять (з другого по дев'яте) поступово ускладнюються відповідно до змістовної спрямованості завдань, що відображено в таблицях 2 і 3 для осіб, що мають передсмисловий та смисловий рівень наративної компетентності.

4. Feedback (зворотний зв'язок), що передбачає особистісний відгук, рефлексію, обмін думками, почуттями, переживаннями, як реакція відповіді учасника групи на певні ситуації та події, які відбувалися впродовж поточного заняття та тренінгу в цілому.

5. Процедура прощання сприяє завершенню заняття і зміцненню почуття єдності в групі.

Заключна частина (останнє заняття) кожного модуля тренінгу спрямована на підведення підсумків роботи учасників тренінгової групи: інтеграцію отриманого ними досвіду, осмислення набутих результатів, рефлексію щодо реалізації їхніх очікувань, постановку завдань на майбутнє тощо.

Таблиця 3. Загальна характеристика завдань тренінгу наративної компетентності для осіб із смисловим рівнем її сформованості

№ Заняття	Змістовна спрямованість завдань	Дискурсивні технології самопроєктування особистості	Складові наративної компетентності, що формуються
2	Завдання на прогнозування наслідків від знайомства з певними наративами, аналіз труднощів, що виникають при розумінні тексту	Конструювання автонаративів	Уміння прогнозувати ефект від знайомства з певним наративом, аналізувати труднощі, що виникають при розумінні тексту
3, 4, 5	Завдання на рефлексію множинності власних інтерпретаційних процесів та їхніх підстав на прикладі творів художньої літератури та конкретних ситуацій з життя	Конструювання корпусу автонаративів	Уміння рефлексувати власні інтерпретаційні процеси та їхні підстави, припускати, що саме спонукало автора до створення певного

	учасників групи		наративу та вміння йому відповідати, виходячи з цього припущення
6, 7	Завдання на інтеграцію автонаративів у твір, встановлення смислових зв'язків між окремими автонаративами	Конструювання життєвого твору як інтеграція автонаративів особистості	Уміння встановлювати смислові зв'язки між автонаративами
8, 9	Завдання на визначення основних принципів смислотворення власного життєвого твору: рефлексію можливостей «Я» та Іншого в діалогічних відношеннях з Іншими, що примножуються, формування позиції співавторства з Іншим, реалізацію потенціалу життєвого твору як форми втілення особистісного та життєвого проєктів	Виокремлення лейтмотиву як основної смислової «лінії» життєвого твору особистості	Уміння вибудувати систему особистісних смислів, що забезпечує смислову регуляцію наративної активності особистості, формування позиції авторства власного життєвого твору особистості

Програма тренінгу також передбачає, що певні завдання можуть бути рекомендовані для самостійного опрацювання, вони можуть виконуватися учасниками групи в період між зустрічами.

Учасники тренінгової групи мають можливість підтримувати зв'язок з ведучим через електронну пошту, а також спілкуватися з ним та між собою в закритому Viber-чаті, модератором якого постає ведучий тренінгу.

Висновки. У контексті проблеми самопроєктування особистості наративна компетентність розглядається як здатність особистості виокремлювати та інтерпретувати наративні висловлювання Іншого та вибудовувати на цій основі власні наративні конструкти. Згідно запропонованим критеріям у структурі наративної компетентності виокремлено передсмисловий, смисловий та метасмисловий рівні, що співвідносяться з основними вимірами дискурсивного самопроєктування особистості.

На підставі структурно-функціональної моделі наративної компетентності особистості запропоновано програму тренінгу, що містить два окремих модулі для осіб, що мають передсмысловий та смысловий рівні сформованості наративної компетентності. Тренінг наративної компетентності розроблено на методологічних засадах постнекласичної психології, відповідно до яких особистість розглядається як автор самої себе, що має потенціал саморегуляції та саморозвитку.

Література

1. Гуцол К. В. Наративна компетентність як чинник розвитку здатності особистості до самопроєктування. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. II : Психологічна герменевтика. Київ- Житомир, 2018. Вип. 11. С. 122–133.
2. Дмитриева О. А. Проблематика выделения компетенций в лингвистике. *Альманах современной науки и образования*. Тамбов : Грамота, 2015. № 5. С. 51–53.
3. Засєкіна Л. В. Наративна компетентність лікаря на перетині досліджень психолінгвістики і наративної медицини. *Психолінгвістика*. 2016. Вип. 19 (1). С. 47–61.
4. Здоровец Т. Г. Особливості наративної компетентності майбутніх практичних психологів. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 27. С. 160–169.
5. Мещерякова Т. В. Формирование нарративной компетентности у будущего врача. *Высшее образование в России*. 2013. № 2. С. 132–137.
6. Михайлова Е. С. Конститутивные признаки детского нарратива. *Инициативы XXI века*. 2014. № 4. С. 130–131.
7. Сапогова Е. Е. Жизненный опыт в автобиографических нарративах личности. *Вопросы психологии*. 2014. № 1. С. 68–79.
8. Турушева Ю. Б. Особенности нарративного подхода как метода изучения идентичности. *Психологические исследования*. 2014. № 7(33). URL : <http://psystudy.ru/num/2014v7n33/932-turusheva33.html> (дата звернення 12.02.19).
9. Федорова В. П. Нарративная компетенция как компонент межкультурного взаимодействия. Современные подходы к уровням обученности и критериям их оценки при подготовке по иностранному языку специалистов-нефилологов. *Вестник МГЛУ*. 2003. Вып. 477. С. 29–40.

- 10.Фридман Дж., Комбс Д. Конструирование иных реальностей. Москва : Класс, 2001. 362 с.
- 11.Халеева И. И. Последовательная коммуникация и нарративная компетенция. *Методы современной коммуникации*. Москва, 2003. Вып. 1. С. 191–200.
- 12.Чепелева Н. В. Текст і читач : посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2015. 124 с.
- 13.Чепелева Н. В., Рудницька С. Ю. Дискурсивные технологии самопроектирующейся личности. *Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика: зб. наук. праць. Серія: Психологія*. Переяслав-Хмельницький : ФОП Домбровська Я. М., 2019. Вып. 25 (1). С. 363–383.
- 14.Чепелева Н. В., Рудницька С. Ю. Психологічна характеристика особистості, здатної до самопроектування. *Педагогіка і психологія*. 2018. № 1. С. 71–77.
- 15.Brockmeier J., Carbaugh D. Narrative and identity. *Narrative and identity : studies in autobiography, self, and culture*. Amsterdam : John Benjamins, 2001. P. 39–58.
- 16.Harré R. Language games and the texts of identity. *Texts of Identity*, Sage : London. 1989. 143 p.
- 17.McAdams D. P. Personal narratives and the life story. *Handbook of personality : theory and research (3rd ed.)* / O. John, R. Robins, L. Pervin (Eds.). NewYork : Guilford Press, 2008. P. 242–262.
- 18.Murray H. A., Kluckhohn C. Personality in Nature, Society, and Culture. New York : Knopf, 1953. 717 p.
- 19.Sarbin T. R. The narrative as a root metaphor for psychology. *Narrative psychology : the storied nature of human conduct* / T. R. Sarbin (Ed.). NewYork : Praeger, 1986. P. 3–21.
- 20.Write H. Metahistory : the Historical Imagination in the Nineteenth-Century Europe. Baltimore, London : Johns Hopkins University Press, 1973. 448 p.

References

1. Hutsol, K. V. (2018). Naratyvna kompetentnist yak chynnyk rozvytku zdatnosti osobystosti do samoproektuvannya [Narrative competence as a factor in the development of the individual's ability to self-design]. *Aktualni problemy psykholohiyi : zb. nauk. pr. In-tu psykholohiyi imeni H. S. Kostyuka NAPN Ukrainy. Psykholohichna hermenevtyka – Actual problems of psychology: coll. Science. G.S. Kostyuk Institute of Psychology, National*

Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Volume II, 11,122–133 [in Ukrainian].

2. Dmitriyeva, O. A. (2015). Problematika vydeleniya kompetentsiy v lingvistike [The problem of the allocation of competencies in linguistics]. *Al'manakh sovremennoy nauki i obrazovaniya* [Almanac of modern science and education]. 5. (pp. 51–53). Tambov : Gramota. [in Russian]

3. Zasyekina, L. V. (2016). Naratyvna kompetentnist likarya na peretyni doslidzhen psikholinhvistyky i naratyvnoyi medytsyny [Narrative competence of the doctor at the intersection of research in psycholinguistics and narrative medicine]. *Psykholinhvistyka – Psycholinguistics*, 19 (1), 47–61 [in Ukrainian].

4. Zdorovets', T. H. (2015). Osoblyvosti naratyvnoyi kompetentnosti maybutnikh praktychnykh psikhologiv [Features of narrative competence of future practical psychologists]. *Problemy suchasnoyi psykholohiyi – Problems of modern psychology*, 27, 160–169. [in Ukrainian].

5. Meshcheryakova, T. V. (2013). Formirovaniye narrativnoy kompetentnosti u budushchego vracha [Formation of narrative competence in the future doctor]. *Vyssheye obrazovaniye v Rossii–Higher education in Russia*, 2, 132–137. [in Russian]

6. Mikhaylova, Ye. S. (2014). Konstitutivnyye priznaki detskogo narrativa [Constitutive characteristics of children's narrative]. *Iniitsiatyvy XXI veka – 21st century initiatives*, 4, 130–131. [in Russian]

7. Sapogova, Ye. Ye. (2014). Zhiznennyy opyt v avtobiograficheskikh narrativakh lichnosti. *Voprosy psikhologii– Questions of Psychology*, 1, 68–79. [in Russian]

8. Turusheva, Yu. B. (2014). Osobennosti narrativnogo podkhoda kak metoda izucheniya identichnosti [Features of the narrative approach as a method of studying identity]. *Psikhologicheskiye issledovaniya – Psychological research*, 7(33), Retrieved from: <http://psystudy.ru/num/2014v7n33/932-turusheva33.html> [in Russian]

9. Fedorova, V. P. (2003). Narrativnaya kompetentsiya kak komponent mezhkul'turnogo vzaimodeystviya. Sovremennyye podkhody k urovnyam obuchennosti i kriteriyam ikh otsenki pri podgotovke po inostrannomu yazyku spetsialistov-nefilologov [Narrative competence as a component of intercultural interaction. Modern approaches to the levels of training and the criteria for their assessment when training non-philological specialists in a foreign language]. *Vestnik MGLU–MSLU Bulletin*, 477, 29–40. [in Russian]

10. Fridman, Dzh., Kombs, D. (2001). Konstruirovaniye inykh real'nostey [Construction of other realities]. Moscow: Class. [in Russian]

11. Khaleyeva, I. I. (2003). Posledovatel'naya kommunikatsiya i narrativnaya kompetentsiya [Sequential communication and narrative competence]. *Metody sovremennoy kommunikatsii – Methods of modern communication, 1*, 191–200. Moscow. [in Russian]
12. Chepelyeva, N. V. (2015). Tekst i chytach : posibnyk [Text and reader: a guide.]. Zhytomyr: Ivan Franko State University Publishing House. [in Ukrainian].
13. Chepelyeva, N. V., & Rudnytska S. Yu. (2019). Dyskursyvnye tekhnolohyy samoproektyruyushcheysya lychnosti [Discursive technologies of self-projecting personality]. *Psycholinguistics* : Coll. Science. wash. Series: Psychology. [Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav], 25 (1), 363–383. [in Russian]
14. Chepelyeva, N. V., & Rudnytska, S. Yu. (2018). Psykholohichna kharakterystyka osobystosti, zdatnoyi do samoproektuvannya [Psychological characteristics of a person capable of self-design]. *Pedahohika i psykholohiya – Pedagogy and psychology. 1*. 71–77. [in Ukrainian]
15. Brockmeier J., & Carbaugh, D. (2001). Narrative and identity. *Narrative and identity : studies in autobiography, self, and culture* (pp.39–58). Amsterdam : John Benjamins.
16. Harré, R. (1989). Language games and the texts of identity. In Shotter J., Gergen K.J. (Eds.) *Texts of Identity*. London : Sage.
17. McAdams, D. P. (2008). Personal narratives and the life story. In O. John, R. Robins, L. Pervin (Eds.). *Handbook of personality : theory and research (3rd ed.)* (pp. 242–262). New York : Guilford Press.
18. Murray, H. A., & Kluckhohn, C. (1953). Personality in Nature, Society, and Culture. New York : Knopf, 717.
19. Sarbin, T. R. (1986). The narrative as a root metaphor for psychology. In T. R. Sarbin (Ed.). *Narrative psychology : the storied nature of human conduct* (pp.3–21). New-York : Praeger.
20. Write, H. (1973). Metahistory : the Historical Imagination in the Nineteenth-Century Europe. Baltimore, London : Johns Hopkins University Press, 448.

Актуальні проблеми психології Т.2. Вип. 12. 2020. ISSN 2072-4772